

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นกลยุทธ์ของรัฐบาลในการใช้เป็นเครื่องมือเพื่อปรับปรุงมาตรฐานการบริการของสถานอนามัยทั่วประเทศให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น บนพื้นฐานแนวคิดสำคัญ คือ จะคืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ควรได้รับการดูแลอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค โดยมุ่งให้ประชาชนพึ่งตนเองทางสุขภาพได้ด้วยการสร้างสุขภาพที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่อย่างเข้าถึง ต่อเนื่อง เชื่อมโยง ประชาชน ชุมชนมีส่วนร่วม ยึดชุมชนเป็นฐาน ใช้บ้านเป็นเรือนส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นทับหน้าของกระทรวงสาธารณสุข ในการให้บริการด้านสุขภาพแก่ประชาชนในตำบล หมู่บ้าน ชุมชน และพัฒนาระบบสาธารณสุขให้มีคุณภาพมาตรฐานและมีศักยภาพมากขึ้น โดยเน้นบริการสุขภาพเชิงรุก ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง เท่าเทียม ที่สำคัญคือให้ประชาชนและผู้บริการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเอง โดยภารกิจของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ 2) ด้านการรักษาพยาบาล 3) ด้านการควบคุมป้องกันโรค 4) ด้านการฟื้นฟู และ 5) ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งการเป็นส่วนหนึ่งตามโครงการโรงพยาบาล 3S หรือ โรงพยาบาลสาธารณสุขยุคใหม่ เพื่อคนไทยสุขภาพดี มีรอยยิ้ม ได้แก่ S ที่ 1 : Structure หรือ การสร้างบรรยากาศที่ดี S ที่ 2 : Service หรือการให้บริการที่ดี S ที่ 3 : System โดยจะต้องมีการปรับการบริหารจัดการให้เป็นการบริหารที่ดี (กระทรวงสาธารณสุข, 2553) ซึ่งเมื่อศึกษารายละเอียดของคู่มือการดำเนินงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแล้วพบว่า ยังไม่มีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพบริการว่า ในบทบาทด้านต่างๆ นั้นควรดำเนินการอย่างไรอย่างเป็นรูปธรรม

มาตรฐานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพฉบับบูรณาการ กรมอนามัยและกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบบริการด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชนทั่วประเทศมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2548 จนถึงปัจจุบัน โดยครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายบุคลากร ผู้รับบริการ ชุมชนและการจัดสภาพแวดล้อมของโรงพยาบาลให้เอื้อต่อสุขภาพ ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่บรรลุเป้าหมายสามารถส่งเสริมให้โรงพยาบาลระดับจังหวัดและระดับอำเภอจัดบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคได้เป็นอย่างดี มีการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพบริการที่สอดคล้องกับกิจกรรมด้านส่งเสริมสุขภาพป้องกันในการดูแลสุขภาพชุมชนตลอดจนการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงพยาบาลให้เอื้อต่อสุขภาพ

ดังนั้นหากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ซึ่งเริ่มดำเนินการมาในระยะเริ่มต้น 2 - 3 ปีนี้มีเครื่องมือด้านคุณภาพบริการมาช่วยสนับสนุนในการตรวจสอบ เทียบเคียงว่า ระบบบริหารจัดการและการจัดบริการสุขภาพที่ดำเนินการอยู่นั้นมีความสอดคล้องกับมาตรฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้รับบริการ ครอบครัวและญาติในขณะที่มารับบริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนที่มีคุณภาพ มีภาคีเครือข่ายต่างๆ เข้ามาร่วมดำเนินการ ย่อมส่งผลให้การพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์หลัก เพื่อพัฒนามาตรฐานการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

วัตถุประสงค์ย่อย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
2. เพื่อตรวจสอบตัวบ่งชี้มาตรฐานการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
3. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้ตัวบ่งชี้มาตรฐานการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
4. เพื่อกำหนดมาตรฐานการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตประชากร : โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในพื้นที่เขตตรวจราชการสาธารณสุขที่ 10 และ 12

ขนาดตัวอย่าง ได้จากการใช้ตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการวิจัยที่ ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ (ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ, 2540: 144 - 146) ได้สร้างตารางสำเร็จรูป กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง สำหรับศึกษาค่าเฉลี่ยของประชากร ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% เมื่อยอมให้คลาดเคลื่อน (E) ของการประมาณค่าสัดส่วนเกิดขึ้นในระดับ $\pm 5\%$ ของค่าสัดส่วนสูงสุด ($P=1$) ซึ่งประชากรโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตตรวจราชการสาธารณสุขที่ 10 และ 12 มีประมาณ 8,000 คน เมื่อเทียบกับตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น $\pm 5\%$ ได้เท่ากับ 381 คน ผู้วิจัยเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 20 คิดเป็น 76 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ เท่ากับ 457 คน

ขอบเขตเนื้อหา : การวิจัยมุ่งศึกษาตัวบ่งชี้การจัดการบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคสำหรับประชาชนกลุ่มสุขภาพดี กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มป่วยตามบทบาทของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทั้งในสถานบริการและในชุมชน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรสาเหตุ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านทรัพยากร ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้การนำองค์กร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ และการส่งเสริมสุขภาพบุคลากร 2) ปัจจัยการบริการ ณ ที่ตั้ง ประกอบด้วย ระบบบริการ ณ ที่ตั้ง กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคสำหรับหญิงตั้งครรภ์ เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี เด็กวัยเรียน – วัยรุ่น วัยทำงาน ผู้สูงอายุ และการพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อสุขภาพ และ 3) การส่งเสริมสุขภาพในชุมชน ประกอบด้วย ระบบบริการในชุมชน และการจัดกิจกรรมในชุมชน

ตัวแปรผล ได้แก่ ผลลัพธ์การดำเนินงาน ประกอบด้วย ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพ ด้านประสิทธิผล ด้านคุณภาพของกระบวนการในมุมมองของผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านประสิทธิภาพ และด้านการพัฒนาองค์กร

นิยามศัพท์เฉพาะ

ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวประกอบ ตัวแปร หรือค่าสังเกตได้ ซึ่งใช้ตัวบ่งชี้บอกสถานภาพ หรือสะท้อนลักษณะดำเนินงานหรือผลการดำเนินงานด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

การจัดการบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค หมายถึง การจัดการบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ทั้งในสำนักงานและในชุมชนแก่ผู้รับบริการและญาติทุกกลุ่มอายุ ได้แก่ หญิงตั้งครรภ์ เด็กอายุ 0 – 5 ปี เด็กวัยเรียน – วัยรุ่น วัยทำงาน ผู้สูงอายุ ตลอดจนการพัฒนา และจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อสุขภาพโดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หมายถึง สถานบริการสาธารณสุขซึ่งได้รับการยกระดับมาจากสถานีอนามัยตำบล มีผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นผู้บริหาร บุคลากรประกอบด้วย พยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการสาธารณสุข ทันตภิบาล เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน และบุคลากรสายสนับสนุนอื่นๆ อาทิ เจ้าหน้าที่แพทย์แผนไทย พนักงานบันทึกข้อมูล เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สารสนเทศในมุมมองของบุคลากรโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สำหรับกรมอนามัยและกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ทราบสถานการณ์และแนวทางการพัฒนาระบบบริการส่งเสริมสุขภาพขั้นพื้นฐานและมาตรฐานบริการด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล